

Onderbouwing

Van het welzijnsprotocol voor interventies met konijnen in de zorg en in het onderwijs

VERENIGING AANBIEDERS
DIER EN ZORG

Behorend bij het Welzijnsprotocol 'Konijnen in de Zorg'.

Versie 1.0, september 2025

Voorwoord

Beste lezer.

In dit document vindt u de onderbouwing die gebruikt is voor het opstellen van het welzijnsprotocol 'konijnen in de zorg'. Voor deze onderbouwing is gebruik gemaakt van literatuur en een expertinterview. Dit expertinterview is gedaan met Josine van de Nijnerij. Josine is huisdiergedragsdeskundige met een expertise in konijnen. Zij heeft haar diploma gehaald bij de internationale opleiding Postgraduate course in Companion Animal Behaviour and Welfare (PgDipCABW). Ook heeft ze ervaring met ondersteunen en bijscholen van medewerkers die werken met konijnen op zorg- en kinderboerderijen (DeNijnerij, n.d.).

De opgestelde richtlijnen hebben als doel een richtlijn te geven hoe konijnen op een verantwoorde manier kunnen worden ingezet binnen de zorg en het onderwijs. Dit sluit aan bij onze doelstellingen om de sector verder te professionaliseren en het dierwelzijn te bevorderen.

Dit document is gebaseerd op de bachelor scriptie van Nooike van Raalte. Zij heeft onderzoek gedaan naar welke richtlijnen er opgesteld dienen te worden voor een verantwoorde inzet van konijnen in de zorg en onderwijs.

Nadat de richtlijnen opgesteld zijn, zijn deze opgestuurd naar verschillende mensen uit het werkveld. Hierbij is rekening gehouden met de breedte van het werkveld. Vervolgens is het commentaar uit de gesprekken met deze mensen, meegenomen in het ontwikkelen van het uiteindelijke protocol.

Het welzijnsprotocol blijft eigendom van de branchevereniging Aanbieders Dier en Zorg. Er zullen controles worden uitgevoerd waarbij indien noodzakelijk updates doorgevoerd worden.

Wij wensen u veel leesplezier!

Samenvatting

In Nederland worden veel konijnen ingezet in de zorg. Deze konijnen zijn te vinden op scholen, zorgboerderijen of zorglocaties. Uit eerdere onderzoeken blijkt dat er verschillende welzijnsknelpunten zijn bij konijnen die in de zorg worden ingezet. Niet alleen in een zorgsetting, maar ook daarbuiten zijn er veel misstanden over konijnen. Het doel van dit onderzoek is om een protocol te ontwikkelen waarmee professionals konijnen op een verantwoorde manier in de zorg kunnen inzetten, waarbij er gedacht wordt aan de kwetsbaarheid van mens en dier.

Voor het opstellen van het protocol is er gekeken naar vijf invalshoeken; het konijn, de professional, de interventie, de cliënt en naar het werkveld. Deze invalshoeken hebben invloed op het welzijn van het konijn. De domeinen van Mellor zijn gebruikt voor het sorteren van de gevonden informatie. Deze informatie is aangevuld met een interview met een konijnendeskundige. Met de gevonden informatie is er een protocol opgesteld (zie document 'Welzijnsprotocol konijnen in de zorg'). Vervolgens zijn er vijf interviews gehouden met organisaties die konijnen inzetten. In deze interviews is het protocol getest op toepasbaarheid, efficiëntie en duidelijkheid.

Uit de interviews bleek dat veel van de informatie uit het protocol als nieuw werd ervaren door de organisaties. De informatie was echter wel duidelijk en toepasbaar. Op basis van de interviews zijn er enkele wijzigingen doorgevoerd, vooral op het gebied van formuleringen die nog niet concreet genoeg waren of op meerdere manieren geïnterpreteerd konden worden. Verder werd aangegeven dat het onderdeel dierselectie verdieping en concrete stappen mist, zodat deze informatie makkelijker gebruikt kan worden in de praktijk. Ook gaven organisaties aan dat niet alle dieren gecastreerd en/of gevaccineerd zijn, wegens de hoge kosten die daaraan verbonden zijn.

Uit het vooronderzoek en de interviews met de expert en het werkveld blijkt dat bij veel konijnenhouders kennis over konijnen en hun behoeften ontbreekt. Hoewel er veel informatie beschikbaar is, zo binnenkort ook dit protocol, moet er eerst kennis en motivatie zijn bij de professional om deze informatie op te zoeken en toe te passen. In dit onderzoek is daarom een poster gemaakt, zodat veel van de informatie op een overzichtelijke en makkelijke manier bereikbaar is. In een vervolgonderzoek kan onderzocht worden hoe dit protocol meer mensen kan bereiken en motiveren, zodat er meer aanpassingen gedaan kunnen worden in het werkveld (zie document 'Poster verantwoord inzetten van konijnen').

Inhoudsopgave

1. Begrippenlijst.....	4
2. Inleiding.....	5
3. Resultaten	7
Randvoorwaarden	8
Voeding.....	9
Omgeving	10
Gezondheid	13
Gedragsinteracties	17
Mens-dierinteracties	17
Dier-dierinteracties	21
Dier-omgeving.....	22
Mentale staat	23
De professional.....	25
De cliënt.....	27
4. Bronnenlijst.....	29
Bijlage I: minimale afmetingen van het konijnen verblijf	33

1. Begrippenlijst

AAI = animal assisted interventions. Het is een overkoepelende term voor de verschillende manieren waarop dieren ten behoeve van de mens worden ingezet. (Fine, 2019).

AAS= Animal assisted support. De nieuwe term voor AAI van uit de IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organizations) (Fowler & Fowler, 2025)..

Bezoekdier = Konijnen die langs ziekenhuizen, scholen of verzorgingstehuizen gaan. Bij deze vorm van inzet is er een stichting of organisatie verantwoordelijk voor de konijnen en de interventie (Fine, 2019).

Biks = konijnenvoer in de vorm van staafjes (Prebble et al., 2015).

Clïënt = In dit onderzoek wordt het woord cliënt gebruikt voor iedereen die aan de ontvangen kant van een interventie staat. Hiermee worden dus: schoolkinderen, deelnemers van een zorgboerderij, bewoners van een tehuis of cliënten van een ziekenhuis of therapeut.

Hanteren = Het oppakken en vasthouden van een konijn (Ophorst & Ruis, 2014).

Interventie = een activiteit die gedaan wordt met of bij het konijnen. Voorbeelden van interventies zijn: observeren, konijn aaien of spelen met het konijn.

Intensieve interventies = In dit onderzoek worden interventies opgedeeld in intensief en minder intensieve interventies. Er zijn verschillende factoren die een interventie intensief maken, zoals het aantal cliënten, de duur, omgevingsgeluid, transporttijd en gewenning/training van het konijn.

Klasdier = Een klasdier is een konijn die gehuisvest is op de school. Een leerkracht wordt dan verantwoordelijk gesteld voor de verzorging en inzet van het dier (Van Dijk & Stroot, 2019).

Konijnenmuesli = gemend konijnenvoer (Prebble et al., 2015).

Koppelen = het samenvoegen van twee onbekende konijnen.

Oestrus = de vruchtbare periode van een vrouwelijk konijn. Kan gepaard gaan met hormonaal gedrag.

Professional= De professional is de persoon of zijn de personen die de sessie begeleiden en de dieren hanteren. Zij zijn verantwoordelijk voor het welzijn en de veiligheid van mens en dier.

Rammelaar = een mannelijk konijn

Stressor= de veroorzaker van stress

Voedster = Een vrouwelijk konijn

2. Inleiding

De eerste mensen die met konijnen fokten, waren de Romeinen. De konijnen werden vooral gehouden voor hun vlees en vacht, maar vanaf de 12^e en 13^e eeuw begonnen monniken konijnen te selecteren op hun vachtkleur. Vooral met bijzondere kleuren werd er veel gefokt. Zo werd het konijn naast voedselbron ook een huis- en hobbydier. In de eeuwen daarna werd er steeds meer geselecteerd op uiterlijk en ontstonden de eerste rassen. Ondanks deze selectie bezit het tamme konijn nog veel kenmerken van het wilde konijn (Muntz, 2014). Pas in de jaren 70 werd het konijn een populair gezelschapsdier. Dit kwam door de opkomst van de hangoorrassen, met hun schattige uiterlijk en relatief goede temperament werden de konijnen eerder in huis genomen als gezelschapsdier (Buseth & Saunders, 2014).

Naast huisdier worden konijnen ook ingezet als zorgdier, zoals op zorgboerderijen. Hier verzorgen de cliënten de dieren ook worden ze opgepakt en geknuffeld. Het aantal zorgboerderijen neemt elk jaar toe (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Naar schatting waren er in 2022 1300 zorgboerderijen met plek voor 30.000 cliënten (van der Meulen e.a. 2022). Er kan dus gesteld worden dat er elk jaar steeds meer zorgdieren, waaronder konijnen, in Nederland bijkomen. Een andere vorm van inzet is met bezoekteams. Dit zijn organisaties die samen met hun konijnen naar cliënten toegaan. Zo kunnen cliënten in zorginstellingen of ziekenhuizen ook contact maken met de konijnen (Ophorst & Ruis, 2014).

Naast zorgboerderijen en bezoekteams kunnen konijnen ook op basisscholen ingezet worden. Hierbij is het konijn op school gehuisvest of wordt het door een begeleider naar school toegebracht. Dieren op school kunnen motiverend werken voor de leerlingen. Ook het onderlinge gedrag kan verbeterd worden als er met dieren gewerkt wordt (Fine, 2019). Konijnen kunnen ook worden ingezet voor coaching of therapie (T. Tarquini, persoonlijke communicatie, 3-3-2025).

Hoewel het voor de mens veel voordelen heeft om dieren in te zetten, betekent dit niet dat het voor het konijn net zo positief is. In 2013 hebben twee studenten van, Van Hall Larenstein een onderzoek gedaan naar welzijnsknelpunten bij konijnen die ingezet worden in zorgsituaties. Dit onderzoek was in opdracht van AAIZOO. Uit dit onderzoek bleek dat er nog veel te verbeteren is in de huisvesting en de interventies. Aan de hand van deze knelpunten zouden er richtlijnen opgesteld kunnen worden. Om zo het welzijn van het konijn te waarborgen (Buring & Bruins, 2013). Echter zijn deze richtlijnen nog niet opgesteld (AAIZOO: *Animal Assisted Interventions*, 2020). Niet alleen in de zorg zijn er misstanden met konijnen. Konijnen zijn een van de meest onbegrepen en verwaarloosde huisdieren (Buseth & Saunders, 2014).

Het welzijn van een dier wordt beïnvloed door vijf domeinen. Dit zijn de domeinen van Mellor. Deze domeinen zijn: voeding, fysieke omgeving, gezondheid, gedragsinteracties en de mentale staat. Negatieve en positieve ervaringen hebben invloed op de eerste vier domeinen. Deze ervaringen hebben vervolgens invloed op het vijfde domein: de mentale staat. De mentale staat kan worden gebruikt als indicatie van het dierwelzijn (Mellor, et al., 2020).

Het inzetten van een konijn vraagt om expertise en de juiste vaardigheden van de betrokkenen. Konijnen zijn van nature schuwe dieren die veel stress kunnen krijgen van ruwe handelingen of veel lawaai. Hierbij is het ook van belang dat de professional de signalen van zijn konijnen goed kent, omdat deze soms lastig te zien zijn (Ophorst & Ruis, 2014). Voor de veiligheid en het welzijn van alle betrokkenen bij de interventie is het ook van belang dat het konijn zich veilig voelt en een algemeen goed welzijn heeft. Konijnen kunnen

agressief gedrag ontwikkelen, zoals bijten of trappen. Dit gedrag kan ontstaan door gebrek aan soortgenoten, ruimte, voer of vanuit een angstreactie (Muntz, 2014).

Om misstanden voor mens en dier in de branche te voorkomen, is de Branchevereniging aanbieders Dier en Zorg ontstaan. Zij hebben als missie om het werkveld van dierondersteunde interventies te professionaliseren. De branchevereniging zet zich dan ook in voor het bevorderen/verzekeren van het welzijn van de in te zetten dieren en de cliënten binnen de sector. Verder willen ze de branche versterken door het uitwisselen van kennis, gezamenlijke communicatie en een gedeelde lobby. Vanaf het begin was er al nauw contact met de Raad voor Dieraangelegenheden (RDA) en de medewerkers van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) (Vereniging Aanbieders Dier en Zorg, 2025). De RDA is een onafhankelijke raad van deskundigen die adviezen aan de minister van de LVVN geeft. Het gaat hier dan om multidisciplinaire vraagstukken op het gebied van dierenwelzijn, diergezondheid en ethische vraagstukken. Dit kan het ministerie ondersteunen bij het maken van een nieuw beleid (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2025).

Samen met deze organisaties werd besloten dat het welzijn van de dieren gewaarborgd moet worden door middel van gedragscodes en ethische richtlijnen. Met als belangrijkste doelstelling: het optimaliseren van het dierenwelzijn en het stimuleren van het verder professionaliseren van de branche. Naast de belangen van het dier behartigt de organisatie dus ook de belangen van de cliënt en aanbieder. Hierin ligt de uitdaging dat door deze veelzijdigheid er grote variatie is tussen dieren, methodieken, cliëntgroepen en uitgangspunten (Vereniging Aanbieders Dier en Zorg, 2025).

Het is van belang dat er richtlijnen zijn, omdat er bij het inzetten van dieren in de zorg een dubbele kwetsbaarheid is. De professional moet het welzijn van zijn dier en het welzijn van de cliënt waarborgen. Hiervoor is het belangrijk dat de professional zich bewust is van de risico's die het welzijn en de veiligheid van de betrokkene partijen kunnen schaden. Bij een verantwoorde inzet worden deze risico's zo klein mogelijk gemaakt, terwijl er tegelijk kwalitatieve zorg geleverd kan worden (Ophorst & Ruis, 2014). Op dit moment zijn er nog geen richtlijnen en welzijnsprotocollen voor het inzetten van konijnen in de zorg. Echter zijn er wel protocollen ontwikkeld voor honden en paarden die in de zorg worden ingezet (Vereniging Aanbieders Dier en Zorg, 2024). Ook zijn er protocollen ontwikkeld die het welzijn meten van konijnen in de commerciële sector, zoals vleeskonijnen (Rommers et al., 2014). IAHAIO, de internationale organisatie die zich inzet voor mens-dierinteracties heeft ook richtlijnen opgericht voor het inzetten van kleine huisdieren in de zorg. (IAHAIO, 2021). Deze richtlijnen zijn echter op sommige gebieden erg breed en niet concreet. Voor het verbeteren van het welzijn en daarmee de mentale staat van de konijnen moet daarom een specifiek protocol worden opgesteld voor het inzetten van konijnen in de zorg.

3. Resultaten

Het konijn is een van de meest populaire huisdieren in Nederland (Dibevo, 2023). Ook in andere landen zijn konijnen veel voorkomende huisdieren. Toch zijn konijnen een van de meest onbegrepen en verwaarloosde dieren, waarvan we zeggen dat we ze liefhebben. Als gevolg van deze verwaarlozing en slechte verzorging bereikt het gemiddelde gehouden konijn een leeftijd van vier jaar in plaats van de 13 jaar die ze kunnen worden (Buseth & Saunders, 2014).

Ook konijnen die in de zorg worden ingezet krijgen lang niet altijd de juiste verzorging. Dit bleek uit het onderzoek van Buring & Bruins (2013). Zij hebben een inventarisatie gedaan naar welzijnsknelpunten bij konijnen in de zorg. Meer dan de helft van deze knelpunten hebben te maken met de 'normale' huisvesting en management van de konijnen. Ook uit het gesprek met Josine van de Nijnerij kwamen veel van deze knelpunten naar boven. Josine is konijnendeskundige en gaat voor haar werk onder andere bij verschillende zorgboerderijen langs om hen te helpen met het verantwoord houden en inzetten van konijnen (DeNijnerij, n.d.). Om deze reden zijn de meest voorkomende knelpunten uitgewerkt en komen de richtlijnen in het protocol. Voor een volledige uitleg over het huisvesten en houden van konijnen heeft het LICG verschillende bijsluiters gemaakt. Deze zijn te vinden op de website van het LICG, hieronder is de link te vinden naar de algemene huisdierbijsluiters over het konijn https://www.licg.nl/media/5312/konijn_bijsluiters_53t.pdf (LICG, 2022).

Randvoorwaarden

- De organisatie of het bedrijf moet voldoen aan de wet Dieren en Besluit Houders van Dieren (IAHIAO, 2021).
- Om te zorgen voor de veiligheid, comfort, fysiek en mentale welzijn van de konijnen moet er een professional zijn die deze behoeftes waarborgt.
- Dieren die ziek, drachtig, gewond, revaliderend zijn worden niet ingezet dit geldt ook voor voedsters in oestrus.
(IAHAIO, 2021).

Voeding

Geschikte voeding

Het dieet van een wild konijn is vezelrijk en nutriëntarm. Om voldoende voedingsstoffen binnen te krijgen besteden wilde konijnen daarom 30-70% van hun tijd aan het foerageren. Wanneer konijnen minder tijd hoeven of kunnen besteden aan foerageren, kan dit resulteren in het vertonen van stereotype gedragingen en meer tijd waarin het konijn inactief is. Dit kan vervolgens leiden tot te dikke konijnen (Prebble et al., 2015). Er is nog veel ongeschikte voeding voor konijnen op de markt. Een dieet met veel zetmeel, zoals in konijnenmuesli te vinden is, leidt tot het uitscheiden van vluchtige vetzuren. Als gevolg hiervan ontwikkelen konijnen eerder overgewicht, maagdarmklachten en pijn. Als gevolg hiervan worden de konijnen minder mobiel. Het is daarom aan te raden om konijnen geen muesli of een gemengde voedermix te geven (Meredith & Prebble, 2017)

Het dieet van een konijn moet voor minimaal 85% uit hooi bestaan (Buseth & Saunders, 2014). Een konijn zou daarom onbeperkt toegang moeten hebben tot hooi. Zo ook in pauzes tussen de activiteiten door, zo blijkt uit het interview met de konijnendeskundige. Bij het verplaatsen van een konijn in een reismand moet er altijd droog hooi aanwezig zijn.

Om voldoende nutriënten binnen te krijgen, zouden konijnen naast hooi ook geschikte groente, kruiden, bladeren of takken binnen moeten krijgen, zoals van wilgen, beuken of fruitbomen (Ophorst & Ruis, 2014). In toevoeging daarop mogen konijnen 20-25 gram biks per kilo lichaamsgewicht (Buseth & Saunders, 2014). De professional kan hiervoor de konijnen wegen, om zo uit te rekenen hoeveel gram biks de konijnen mogen. Dit kan vervolgens worden afgewogen in een bakje, waarna er een streepje op de grens met de beker kan worden gezet. Zo kunnen cliënten een gepaste hoeveelheid biks aan de konijnen geven.

Konijnen doen aan een proces genaamd caecotrofie. Bij dit proces worden de blindedarmkeutels opnieuw opgegeten. Hierdoor kan een konijn de nog overgebleven voedingsstoffen uit de keutels halen. Deze keutels lijken op donkere plakkerige druiventrossen. Wanneer deze keutels in het verblijf gevonden worden, is dit vaak een teken van een ongepast dieet, een te dik konijn of een konijn met tandgebreken (Buseth & Saunders, 2014).

Waterinname

Door het dieet van droog hooi en biks, gecombineerd met de grote hoeveelheid vezels, hebben konijnen een hoge waterinname. Een konijn dat veel drinkt heeft minder risico op de formatie van nierstenen. Er zal daarom altijd vers water beschikbaar moeten zijn. Konijnen met een waterbakje drinken meer dan konijnen met een waterfles. Het is daarom aan te raden om beide opties aan te bieden. Voor het geval dat het bakje omvalt of het vies geworden is (Buseth & Saunders, 2014).

Omgeving

Het verblijf

De manier waarop konijnen en andere dieren gehouden worden, beperkt vaak de mogelijkheid om natuurlijk gedrag te vertonen. Bij gehouden konijnen is er vaak een beperking van ruimte. Konijnen zijn actieve dieren die in een wilde situatie een leefgebied van 1600-6700 m² kunnen hebben. Daarbij kunnen konijnen snelheden van 45 km/u bereiken. Veel van de hokken die dierenwinkels verkopen, zijn daarom niet geschikt voor konijnen. Een kleiner hok is alleen geschikt als de konijnen minimaal vier uur per dag vrij kunnen bewegen in een kamer of ruime ren waarin de konijnen kunnen rennen (Buseth & Saunders, 2014). Hoe groot een hok moet zijn is afhankelijk van het type konijn, de grootte van de groep en hoeveel loslooptijd het konijn krijgt. In het document van de LICG ([LICG-bijsluiter konijnen](#)) staat twee tabellen met minimale aanbevelingen voor een verblijf, deze tabellen zijn ook te vinden in bijlage I. Het document van de LICG geeft ook verder toelichting over het huisvesten van konijnen. Het verblijf van een konijn moet bescherming bieden tegen roofdieren, tocht, neerslag en extreme temperaturen (Buseth & Saunders, 2014).

Hokken en rennen met enkel gaas op de bodem moeten worden vermeden, omdat dit gaas kan gaan irriteren en wonden op de voetzolen kan veroorzaken. Wanneer konijnen binnen op gladde vloeren worden gehouden hebben ze weinig grip waardoor ze kunnen uitglijden. Voor een prooidier, zoals een konijn kan dit extra stress geven, omdat het minder goed kan vluchten. Op gladde vloeren zou er daarom een zwaar kleed of tapijt neergelegd moeten worden, zodat het niet verschuift en het konijn vrij kan bewegen (Buseth & Saunders, 2014).

Wanneer een konijn vrij rondloopt, is de kans groot dat er geknaagd wordt aan: planten, kabels, kleding, behang, houtwerk of uitstekende hoeken. De ruimte moet daarom aangepast worden, zodat het konijn niet aan giftige/gevaarlijke of persoonlijke objecten kan knagen (Buseth & Saunders, 2014).

Temperatuur

Konijnen zijn homeotherme dieren. Dit houdt in dat ze hun eigen lichaamstemperatuur in een klein bereik moeten kunnen reguleren. Deze thermoregulatie is gebrekkig bij konijnen. Dit komt doordat konijnen weinig tot geen zweetklieren hebben, waardoor het afvoeren van warmte moeilijk gaat. Daarnaast hebben konijnen een dikke isolerende vacht. Dit maakt dat konijnen vatbaar zijn voor hittestress (Abioja et al., 2021). De thermo neutrale zone van een konijn is tussen de 18 en 21 graden Celsius. De boven kritische temperatuur voor een konijn in rust is 27 tot 28 °C. Continue blootstelling aan extreme hitte leidt tot verstoringen in homeostatische mechanismen, wat leidt tot schade aan verschillende organen (Farghly et al. 2021).

Konijnen kunnen slecht tegen grote temperatuurverschillen. Een konijn kan daarom niet buiten in de kou gehuisvest worden om vervolgens binnen te werken (Loukaki et al., 2017).

Hygiëne

Besmettingen en aandoeningen kunnen sneller optreden in een vies verblijf. Hierbij kan gedacht worden aan ziektes zoals myiasis en luchtweginfecties (Buseth & Saunders, 2014). Daarnaast is in urine ammoniak te vinden, wat de luchtwegen kan irriteren. Niet alleen het konijn kan hierbij schade oplopen ook bij mensen en dus de cliënten kan blootstelling aan hogere concentraties ammoniak negatieve gevolgen voor de gezondheid hebben (Diana et al., 2018). Vieze, natte plekken moeten daarom met regelmaat vervangen worden, zodat het

verblijf droog en schoongehouden wordt. Konijnen zijn zindelijke dieren. Ze kunnen getraind worden om een vast toilet te gebruiken. Konijnen gebruiken graag hun toilet terwijl ze hooi aan het eten zijn. Het toilet kan daarom het beste bij een hooiruif worden geplaatst. Door het regelmatig schoonmaken van het toilet kunnen aandoeningen zoals diarree of verstoppingen eerder ontdekt worden (Buseth & Saunders, 2014).

Schuilen

Gedomesticeerde konijnen hebben nog veel overeenkomsten in hun gedrag met dat van het wilde konijn. Konijnen zijn prooidieren en voelen zich daarom niet comfortabel in open velden of gebieden. Daarom moeten er verstoppelkken beschikbaar zijn waar het konijn zich in kan terugtrekken (LICG, 2022). Voor het ontwerpen van een interventie is het dan ook belangrijk dat het gedrag van de konijnen meegenomen wordt (Loukaki et al., 2017). De mogelijkheid om zich terug te kunnen trekken is een van de belangrijkste factoren om het welzijn van een konijn te verbeteren tijdens een activiteit (Součková et al., 2023). Interventies waarbij kinderen een konijn op schoot kregen lieten de konijnen meer discomfort zien dan bij activiteiten waarbij het konijn de mogelijkheid kreeg om zich terug te trekken (Součková et al., 2023). Dit werd bevestigd in het interview met de konijnendeskundige. Zij raadde aan om alleen interventie met konijnen te ondernemen als het konijn de mogelijkheid heeft om te kunnen schuilen.

Geluid

Volgens het expertinterview met de konijnendeskundige moet er rekening worden gehouden met geluiden. Het verblijf moet daarom niet op een onrustige plek staan met veel luide (plotselinge) geluiden (Buseth & Saunders, 2014). Konijnen gebruiken hun oren intensiever dan wij dat doen. Schreeuwende kinderen of rammelende kopjes kunnen een interventie al veel intensiever maken. In de ideale situatie vindt een interventie plaats op een rustige, stille plek zonder plotselinge, harde geluiden (Loukaki et al., 2017).

Transport

In een onderzoek naar verschillende stressoren van het transporteren van konijnen blijkt dat konijnen die het meest werden blootgesteld aan hitte de hoogste concentraties van cortisol, lactaat en glucose hadden en daardoor het meest getroffen werden door stress. Ook kou, lawaai en onbekende konijnen gaven stress aan de konijnen. Hier dient dus rekening mee gehouden te worden met het vervoer (De La Fuente et al., 2007). In een ander onderzoek werden konijnen twee weken lang om de dag vervoerd voor 30 minuten. Deze reis bleek stressvol voor de konijnen. Om uitputting te voorkomen, is de professional verantwoordelijk om ook deze stress mee te nemen in de belasting van het dier. Er kan echter worden aangenomen dat konijnen getraind kunnen worden. Dit maakt dat het transport een kleinere impact heeft op het konijn, mits het konijn voorzichtig behandeld wordt en er voldoende ruimte is voor herstel (Suba-Bokodi et al., 2024).

Wanneer het vervoer stressvol blijft en een dier niet snel kan herstellen na de reis moet het dier niet meer worden meegenomen naar andere locaties voor niet-essentiële reden (IAHAIO, 2021).

Een geschikte manier om konijnen te transporteren is in een reismand zoals voor katten wordt gebruikt (Buseth & Saunders, 2014).

Bij het vervoeren van konijnen zou er aan de volgende maatregelen gedaan moeten worden.

- De vervoerkisten moeten zo groot zijn, zodat het konijn volledig gestrekt kan gaan liggen (Nielsen et al., 2022).

- De oren van het konijn moeten volledig rechtop kunnen staan wanneer het konijn zit in de vervoerskist. Bij de meeste rassen is hiervoor een hoogte van 35-40 cm nodig (Nielsen et al., 2022).
- De reiskisten moeten tijdens het vervoer zo worden vastgemaakt dat de kisten niet gaan schuiven (Buseth & Saunders, 2014).
- Er moet een bodembedekker zoals stro of een handdoek op de bodem worden gelegd, omdat konijnen zullen zich onveilig voelen wanneer ze in een lege vervoerkist worden geplaatst.
- Konijnen zullen vanwege de stress waarschijnlijk gaan urineren. Een goede bodembedekker voorkomt dat de urine in de vacht komt (Buseth & Saunders, 2014).
- De bodem van de transportkisten moet dicht zijn, zodat het geen urine of uitwerpsel doorlaat (Suba-Bokodi et al., 2024).
- De temperatuur in het vervoersmiddel zou tussen de 10 graden Celsius en 20 graden moeten zijn, afhankelijk van de luchtvochtigheid (Suba-Bokodi et al., 2024) & (Nielsen et al., 2022).
- Het konijn mag maximaal één uur per dag worden vervoerd (Buring & Bruins, 2013)

Een acclimatisatiepauze moet gegeven worden aan konijnen die uit transport komen. Hoelang deze pauze is hangt af van de reistijd. Wanneer het konijn niet langer gestrest is en gewend raakt aan de reis en de andere locatie, kan de pauze eventueel worden ingekort (Loukaki et al., 2017).

Na de activiteit moet het konijn ook een korte acclimatisatiepauze krijgen voordat het konijn weer terug op transport gaat (Suba-Bokodi et al., 2022).

Gezondheid

Gezondheidscontrole

Het wordt sterk aangeraden om de konijnen minstens elk jaar te laten controleren door een dierenarts, die op de hoogte is gesteld van de interventies die gedaan worden met het konijn. Eventuele ziektesymptomen moeten door worden gegeven aan de dierenarts; hetzelfde geldt voor onverklaarbare gedragsveranderingen. Wanneer dit het beste is voor het dier, zou euthanasie overwogen moeten worden (IAHAIO, 2021).

Voorafgaand aan de interventie moeten de dieren gecontroleerd worden op hun algemene fysieke en mentale gezondheid door de professional. Alleen gezonde dieren mogen deelnemen aan activiteiten (IAHAIO, 2021).

Bij een gezondheidscontrole kunnen de volgende vragen gesteld worden:

- Zijn er abnormaliteiten in gedrag?
- Zijn er veranderingen in opname van voedsel en water?
- Is de vacht schoon en aaneengesloten?
- Heeft het konijn heldere, schone ogen?
- Is de neus schoon?
- Zijn de nagels op de juiste lengte (binnen de haargrens) (LICG, 2020)?

Vaccinatie

Het Viraal Hemorragisch Syndroom (VHS) en myxomatose zijn twee zeer besmettelijke virussen voor konijnen. Gelukkig zijn er vaccins ontwikkeld voor deze virussen met een snelle dodelijke afloop (Buseth & Saunders, 2014). Het vaccin is werkzaam voor een jaar, het wordt daarom aangeraden om dit vaccin jaarlijks te herhalen (LICG, 2022).

Dit vaccin moet jaarlijks herhaald worden

Castratie en sterilisatie

Voedsters hebben een hoog risico op de ontwikkeling van baarmoederkanker. Ongeveer 80% van de vrouwelijke konijnen krijgt te maken met deze vorm van kanker op de leeftijd van vier jaar. Deze vorm van kanker kan zich ook verspreiden naar andere delen van het lichaam. Daarnaast kunnen er bij intacte voedsters ontstekingen ontstaan aan de melkklieren. Om dit alles te voorkomen, wordt het aangeraden om vrouwelijke konijnen te castreren vanaf een leeftijd van 16 weken. Bij deze ingreep worden de baarmoeder en de eileiders verwijderd (Buseth & Saunders, 2014). Door het verwijderen van de voortplantingsorganen worden bepaalde hormonen niet meer aangemaakt. Hormonale agressie zal daarom ook niet meer voorkomen (Loukaki et al., 2017).

Het castreren van mannelijke konijnen, rammelaars heeft ook zijn gezondheidsvoordelen. Hoewel het risico op gezondheidsproblemen bij voedsters hoger ligt, kunnen ook rammelaars kanker ontwikkelen. Daarnaast wordt hormoon-gerelateerd gedrag verminderd, wat een positieve invloed heeft op de verwondingen die kunnen ontstaan door dit gedrag (Buseth & Saunders, 2014).

Gebitsproblemen

Veel gezondheidsproblemen zijn direct of indirect te koppelen aan gebitsproblemen. De tanden en kiezen van een konijn groeien zijn hele leven door. Problemen ontstaan wanneer de tanden niet op een natuurlijke manier afslijten (Ophorst & Ruis, 2014). Dit kan gebeuren

door de bouw van de schedel of door een slecht dieet, met allerlei gevolgen van dien. Gebitsproblemen zijn onder andere te herkennen aan vochtige traanogen, slechte schilferige vacht, gewichtsverlies, veranderingen in voedselopname of aan de vermindering van zelfzorg (Buseth & Saunders, 2014).

Er mag niet met konijnen worden gefokt die gebitsproblemen hebben door de bouw van hun schedel (Ophorst & Ruis, 2014).

Digestieproblemen

Een groot risico voor de gezondheid van het konijn zijn problemen in het maagdarmkanaal. Door verkeerde voeding of stress ontstaat de kans dat de darmmobiliteit afneemt. Als gevolg daarvan ontstaat er gasvorming in de maag en darmen, wat pijn veroorzaakt. Bij pijn komen stresshormonen vrij. De hormonen zorgen ervoor dat de darmen nog minder gaan bewegen, ook heeft het konijn geen eetlust meer. Het wordt sloom, apathisch en zal zich terugtrekken. Zodra de darmen compleet stilliggen, bevindt het konijn zich in levensgevaar. Een konijn dient direct naar de dierenarts te worden gebracht (Ophorst & Ruis, 2014).

Overgewicht

Uit het onderzoek van Buring & Bruins (2013) blijkt dat veel van de konijnen die ingezet worden te dik zijn. Ook uit andere onderzoeken blijkt dat overgewicht onder konijnen en andere huisdieren een veelvoorkomend probleem is (Adji et al., 2022). Steeds meer gehouden konijnen hebben last van obesitas. Deze groei kan verklaard worden doordat er weinig kennis is bij eigenaren en dierenartsen over hoe een gezond konijn eruit hoort te zien (Meredith, 2012). Overgewicht bij konijnen, maar ook bij andere dieren, wordt vaak niet herkend of onderschat door de eigenaren (Mayer et al., 2017). Een te dik konijn is gevoeliger voor aandoeningen zoals myiasis, pododermatitis, gasbuik, zwangerschapsvergiftiging of ophopingen van vet in de lever (Meredith, 2012). Om te bepalen of een konijn een gezond gewicht heeft, kan er gebruik gemaakt worden van de body condition score (BCS). Zoals te zien is in figuur 2.

Figuur 1 body score condition konijnen

SIZE-O-METRE SCORE	CHARACTERISTICS
1 Very thin 	- Bony prominences such as hip bones, shoulder blades and spine are sharply prominent. Ribs are also very easily felt with no pressure and very prominent. - There is muscle loss, no fat cover, and the area of the rump curves in. - This is a very unhealthy body condition which puts your rabbit at risk. Veterinary advice should be sought immediately about your rabbit's body condition.
2 Thin 	- Bony prominences such as hip bones, shoulder blades and spine are prominent and easily felt. Ribs are also easily felt and prominent. - There is muscle loss, very little fat cover, and the area of the rump is flattened. - Veterinary advice should be sought about your rabbit's body condition.
3 Ideal 	- Bony prominences such as hip bones, shoulder blades and spine can be easily felt with moderate pressure but are rounded and not sharply prominent. - Ribs are easily felt though a light fat covering with only light pressure. - The area of the rump is flattened (although this varies by breed). - This is a healthy weight.
4 Overweight 	- Ribs, hip bones, shoulder blades, spine can only be felt with moderate pressure under a layer of fat. - The rump is rounded. - Veterinary advice should be sought about your rabbit's body condition.
5 Obese 	- Hip bones, shoulder blades, spine are very difficult to feel under a thick layer of fat. Ribs are not able to be felt under their thick layer of fat. - There is abdominal bulging due to fat padding. - The rump is very round and bulging out.

Please note:
It is important to touch your rabbit all over to help assess their body condition score. Their length and thickness of coat can make their appearance at odds with their actual body condition score based on a combination of visual and touch assessment. Make sure that you are gentle and get your rabbit used to being touched all over gradually using reward based training.

(RSPCA., 2025. Rabbit body condition scoring chart.)

Zoonosen

Zoönosen zijn ziektes die van dier op de mens en andersom overdraagbaar zijn. Ook konijnen kunnen besmet zijn met een zoönose en deze overdragen naar de mens. In een zorgsetting komen dieren vaker in contact met mensen uit een risicogroep, ook wel de YOPI's genoemd. Deze afkorting staat voor: Young, Old, Pregnant, Immune deficiënt. Oftewel mensen die sneller vatbaar zijn voor zoönosen. In het Nederlands zijn dit: Kinderen, Ouderen, zwangere vrouwen of Patiënten met een verminderd immuunsysteem (Ophorst & Ruis, 2014).

Hieronder volgt een lijst met zoönosen die gevonden zijn bij konijnen.

Pasteurellosis

Deze ziekte wordt veroorzaakt door de bacterie *pasteurella multocida*. Over het algemeen geeft deze bacterie geen ziektebeeld bij dieren. Deze bacterie wordt verspreid door bijt- of krabwonden. Of wanneer er contact is met speeksel op beschadigde huid.

Als een wond besmet wordt, zal deze 2-12 uur na de beet rood, opgezwollen en pijnlijk zijn. Vervolgens is het mogelijk dat er abscessen ontstaan en/of ontstekingen in de pezen of gewrichten. In ernstige gevallen kan er een hersenvliesontsteking of hartklepontsteking plaatsvinden.

Het is daarom belangrijk dat de wond na een bijt- of krabincident direct uitgespoeld wordt met stromend water en zeep. Mogelijk is er nog een tetanusprik of verdere medische hulp nodig (Ophorst & Ruis, 2014).

Schurft

Schurft wordt veroorzaakt door mijten. *Cheyletiella parasitovorax* is een mijt die veel voorkomt bij konijnen. Deze besmettelijke mijt is vrij groot, waardoor hij zich makkelijk kan vastbijten in de huid van het konijn. Een besmet konijn is te herkennen aan witte schilfers en dunne beharing.

Bij mensen is de besmetting te herkennen aan licht jeukende rode vlekjes op de huid. Dit gebeurt na contact met een besmet dier of besmette materialen.

De eieren van deze mijt kunnen vrijkomen in de omgeving. Hierom is het belangrijk dat bij het behandelen van deze mijt niet alleen het konijn maar ook de omgeving goed gereinigd moet worden (Ophorst & Ruis, 2014).

Encephalitozoon cuniculi

Deze ziekte wordt veroorzaakt door een eencellige parasiet. Deze parasiet leeft in de cellen van het konijn en kan sporen maken die enkele weken in de omgeving kunnen overleven.

Besmette konijnen vertonen niet altijd ziekteverschijnselen; de parasieten zijn dan in de latente fase. Wanneer het immuunsysteem iets verzwakt, door bijvoorbeeld stress, gaan de parasieten over naar het acute stadium. In deze fase vermeerderen de parasieten zich en zal er een ontstekingsreactie optreden. Wanneer het konijn niet behandeld wordt in deze fase, kan de infectie chronisch worden.

De sporen die vrijkomen bij het vermeerderen kunnen door inhalatie of besmette voeding de volgende gastheer besmetten. Besmette konijnen krijgen problemen in hun hersenen, wat zich kan uiten in verlammingen, een scheve kop, evenwichtsproblemen of epileptische aanvallen.

Over het algemeen zal deze ziekte geen problemen geven bij gezonde mensen; echter, het kan wel problemen geven bij mensen met een zwaar verminderde afweer (Ophorst & Ruis, 2014).

Dermatomycose

Dermatomycose is een andere benaming voor een schimmelinfectie. Dieren en mensen kunnen drager zijn van schimmelsporen zonder daar zelf last van te hebben. Andere mensen en dieren kunnen echter wel door hen besmet worden. De transmissie van schimmels gaat via direct contact met besmette dieren of mensen of via besmette materialen zoals borstels, kussens of losse haren.

Een besmet dier is te herkennen aan schilferige plekken met afgebroken haren. Deze plekken kunnen gaan ontsteken, wat dikke rode plekken kan geven met korsten. Een besmetting bij mensen is te herkennen aan ronde rode plekken met scherpe randen.

Bij een besmetting is het belangrijk dat alles wat in contact is geweest met een besmet dier of mens grondig gedesinfecteerd wordt (Ophorst & Ruis, 2014).

MRSA

MRSA, ook wel bekend als de ziekenhuisbacterie. Deze kan ook gevonden worden in konijnen (Moreno-Grúa et al., 2020). Deze bacterie is in de laatste jaren resistent geworden tegen de meeste soorten antibiotica en is hierdoor lastig te bestrijden. In Nederland komt deze bacterie vooral voor onder varkens en zelden bij huisdieren (Ophorst & Ruis, 2014).

Gedraginteracties

Mens-dierinteracties

Eigenschappen van een geschikt konijn

Voor het selecteren van dieren in de zorg kan de PRIMA-criteria worden gebruikt deze afkorting staat voor: predictable, reliable, inspiring, manageable en appropriate. In het Nederlands ook wel voorspelbaar, betrouwbaar, inspirerend, beheersbaar en geschikt genoemd (Ophorst & Ruis, 2014). Met deze termen kan er een schets worden gemaakt van geschikte eigenschappen voor het konijn.

Voorspelbaar

Dieren die gebruikt worden in dierondersteunende interventies zouden geselecteerd moeten worden op de vaardigheden die ze nodig hebben voor het werk. Dit verschilt per diersoort, maar ook per individu. Daarnaast hangt het van de situatie af of een dier het vermogen heeft om zijn vaardigheden te gebruiken. Het is daarom belangrijk om de interventie helder te hebben bij het selecteren van een dier. Neem hierbij in gedachten wat het doel is van het dier, hoe lang en hoe vaak er een interventie is en het soort contact tussen mens en dier. Denk hierbij ook aan andere logistieke zaken die bij de interventie komen kijken. Vervolgens kan er worden gekeken welke eigenschappen het beste aansluiten bij de activiteit (Fine, 2019).

Niet altijd hoeft deze selectie te gaan over individuen. Bij een interventie waar alleen geobserveerd wordt, kan de selectie op ras belangrijker zijn dan individuele selectie (Fine, 2019). In een nest konijnen kan ondanks dezelfde behandeling, veel verschil zitten in de geschiktheid van elk konijn. Door selectie toe te passen bij het fokken van konijnen, is de kans groter dat er geschikte konijnen worden geboren (Molnár et al., 2019).

Betrouwbaar

Uit het expertinterview blijkt dat grote rassen zoals Vlaamse Reuzen, Lotharingen of Duitse Reuzen beter geschikt zijn voor zorgsettingen. Deze rassen zijn kalmer van temperament, al dan niet op karakter gefokt. Hierdoor herstellen zij bij stress vaak sneller dan kleinere rassen. Kleinere rassen zijn vaak angstiger en daardoor over het algemeen minder geschikt.

Inspirerend

Verderop in het interview werd aangegeven dat grote konijnenrassen ook mogelijk tammer zijn, omdat ze acht kilo kunnen wegen, wat het lastig maakt om ze op te tillen.

Beheersbaar

Bij konijnen is er een groot verschil in de geschiktheid voor AAS. Uit een onderzoek van Molnár et al. (2015) blijkt dat er individuen zijn die interactie opzoeken met mensen, maar ook dat er konijnen zijn die dit niet doen. Voor een AAS zou het, het beste zijn om dieren te gebruiken die zelf interactie opzoeken met mensen. Deze karaktertrek is gekoppeld aan hoe moedig een dier is. Deze eigenschap lijkt erfelijk te zijn, waardoor hierop geselecteerd kan worden in een fokprogramma. Deze eigenschap staat echter niet vast en kan naarmate het dier ervaringen opdoet veranderen (Molnár et al., 2019).

Ook blijkt uit het expertinterview dat voor het welzijn van het konijn het belangrijk is om het konijn te screenen op karakter en stressbestendigheid. Geschikte konijnen zoeken zelf

interactie op. Vinden het fijn om geaaid te worden op hun kop, de wangetjes. En accepteert het oppakken, al dan niet door de cliënt zelf. Een geschikt konijn is nieuwsgierig en kalm.

In het handboek van Fine (2019) worden eigenschappen benoemd waaraan dieren die in de zorg worden ingezet, zouden moeten voldoen:

- Het leuk vinden om in het gezelschap van mensen te zijn.
- Andere (ongewone) geuren, geluiden en uitzichten aankunnen.
- Betrouwbaar zijn
- Zichzelf kunnen reguleren.

Geschied

Voor interventies waarbij er contact plaatsvindt tussen mens en dier, wordt het afgeraden om wilde of half wilde konijnen in te zetten. Dit verhoogt namelijk het risico van zoönose en ongerief (IAHAIO, 2018).

Interventies waarbij het konijn actief betrokken is, mogen alleen worden uitgevoerd door volwassen konijnen (Murthy et al., 2015). Konijnen worden als volwassen beschouwd wanneer ze een half jaar oud zijn (Buseth & Saunders, 2014). Konijnen die drachtig zijn of zogende jongen hebben, mogen niet ingezet worden (IAHAIO, 2018).

Er is geen duidelijke leeftijd waarna een konijn als oud wordt beschouwd. Afhankelijk van het ras en individu kan dit namelijk tussen de 5 en 10 jaar liggen. Wanneer een konijn ouder wordt, kunnen er gezondheidsproblemen optreden. Net als bij mensen kunnen oudere konijnen last krijgen van gehoor-, zicht- of geheugenverlies. Wanneer een konijn ouder wordt, moet er kritisch gekeken worden wanneer het niet meer acceptabel is om het konijn in te zetten (Buseth & Saunders, 2014).

PADA ICofA heeft testen ontwikkeld waarmee dieren worden getest op hun karaktereigenschappen. Zo wordt er gekeken of de dieren geschikt zijn voor het werken met mensen en kunnen professionals hun dieren beter begrijpen en inspelen op hun behoeftes (Stichting PADA Nederland, n.d.). Uit onderzoek blijkt dat bepaalde persoonlijkheden geneigd zijn om bepaalde emotionele toestanden vaker en intenser te ervaren vergeleken met andere persoonlijkheden. Door deze eigenschappen te herkennen kunnen er geschikte dieren worden geselecteerd (Gosling et al., 2003). Geschikte dieren zijn dapper, te trainen, sociaal, hebben een korte hersteltijd, zijn niet angstig of agressief (Stichting PADA Nederland, n.d.). Deze eigenschappen wijzen erop dat een dier een stabiele persoonlijkheid heeft. Dapperheid is positief gecorreleerd met spelgedrag, onderzoekend gedrag en een sociale houding. Dappere dieren laten weinig ontwijkend gedrag zien (Svartberg, 2022).

Training

Wanneer de dieren getraind worden, moet dit gebeuren met humane trainingstechnieken, zoals positieve bekrachtiging (IAHAIO, 2018). De training moet stress- en pijnvrij zijn en niet langer duren dan een paar minuten per keer (IAHAIO, 2021).

Konijnen die van jongs af aan gehanteerd worden, hebben een hogere stresstolerantie dan konijnen die pas op latere leeftijd voor het eerst gehanteerd worden (Suba-Bokodi et al., 2022). Vanaf het moment dat de konijnen twee weken oud zijn, kunnen ze af en toe voor een korte tijd in de handen worden genomen (Ophorst & Ruis, 2014). Konijnen die veel gehanteerd zijn, tonen meer interesse en medewerking tijdens de interventies. Konijnen moeten minstens in drie opeenvolgende weken gehanteerd zijn voordat ze ingezet kunnen

worden (Suba-Bokodi et al., 2022). Aangezien stress veel energie vraagt, zal de activiteit door deze gewenning minder intensief zijn (Loukaki et al., 2017).

Zelfs wanneer er voorzichtig gehandeld wordt, kan een konijn gestrest raken wanneer een vreemde het konijn aait. Daarom is het belangrijk dat wanneer een konijn vaak wordt blootgesteld aan vreemden, het eerst getraind wordt. In deze trainingen moet het konijn met regelmaat worden blootgesteld aan vreemde mensen, geluiden en geuren (Loukaki et al., 2017).

Een konijn dat meewerkt, verhoogt ook de veiligheid. Het konijn zal minder snel uit de handen van de professional of cliënt springen, wat verwondingen bij alle betrokkenen kan voorkomen (Suba-Bokodi et al., 2022).

Hanteren van konijnen

Konijnen zijn lichamelijk redelijk fragiel, waardoor er gemakkelijk verwondingen kunnen ontstaan. Zoals bij het verkeerd hanteren van een konijn. Konijnen moeten daarom nooit opgepakt worden bij hun oren, nekvel of om hun nek. Het oppakken van een konijn moet altijd met twee handen gebeuren. Met de ene hand moet de achterhand ondersteund worden, terwijl de andere hand de rest van het lichaam ondersteunt. Hierbij moet het konijn stevig tegen het lichaam worden gehouden, zodat het zijn evenwicht niet verliest (Buseth & Saunders, 2014). Zoals te zien is op figuur 3.

Bij het verkeerd hanteren kan de rug van een konijn gemakkelijk breken (Loukaki et al., 2017). Over het algemeen gesproken houden de meeste konijnen er niet van om gehanteerd of op een andere manier belemmerd te worden. Ongeveer 60% van de konijnen laat stresssignalen zien tijdens het oppakken. Ook angst gerelateerd agressie komt vaak voor. Voor het welzijn van de konijnen zouden ze zo min mogelijk opgepakt moeten worden.

In zorg situaties is dit niet altijd mogelijk daarom is het belangrijk dat de konijnen op de juiste manier opgepakt worden en dat de konijnen gesocialiseerd zijn. Dit vermindert namelijk de stress tijdens het hanteren van een konijn. Konijnen zouden ook getraind kunnen worden om een reismand in te lopen (Bradbury & Dickens, 2016). Uit een onderzoek dat gedaan werd met muizen bleek dat het minder stressvol was als de dieren werden verplaatst in een bak in plaats van verplaatsing met de hand (Toth, 2015).

konijnen in een kooi te houden. Voor het welzijn van het konijn is het beter om de konijnen niet bij anderen op schoot te zetten. Door de dieren in een kooi te houden, kunnen de cliënten zelf naar de konijnen toe om ze te aaien. Bij voorkeur om ze te aaien op de kop en rondom de oren. Er dient wel een schuilmogelijkheid te zijn voor het konijn, zodat het zich kan terugtrekken. Ook moet de professional er zeker van zijn dat het konijn niet aanvalt als iemand zijn hand in de kooi steekt.

Figuur 3

Optillen van een Konijn.

Bron. LICG (2024) Optillen van een konijn https://www.licg.nl/media/5910/konijnen_hanteren6_1t.pdf

Eigenschappen van de interventie

Een geschikte interventie is respectvol en veilig. Tijdens een interventie zouden dieren daarom niet in ongeschikte activiteiten moeten deelnemen. Voorbeelden hiervan zijn springen of rondrennen bij loslopende konijnen, het aankleden van konijnen of het omdoen van ongemakkelijk accessoires (IAHAIO, 2018).

Duur van de interventie

De maximale lengte van de interventie moet van tevoren bekend zijn, evenals hoe vaak een dier ingezet wordt. Zo kan voorkomen worden dat de dieren overbelast raken (Murthy et al., 2015). De professional is verantwoordelijk voor het in de gaten houden van de tijd.

Uit het expertinterview met de konijnendeskundige blijkt dat er een richtlijn kan worden aangehouden van maximaal halfuur interventie half uur pauze en vervolgens weer een half uur interventie. Al hangt de duur af van de intensiviteit van de sessie. Uit dit gesprek en uit het boek van Fine (2019) blijkt dat een intensieve sessie niet langer dan een halfuur zou moeten duren. In deze situatie wordt ervan uitgegaan dat het konijn tijdens de activiteit kan gaan schuilen. Wanneer het konijn niet kan schuilen mag een konijn maximaal 2x 15 minuten per dag worden ingezet (TVT, 2011).

De konijnendeskundige gaf aan dat in de pauze het konijn samen met zijn konijnvriendje moet kunnen herstellen. Dit kan het beste in een schuilplek voor de dieren, zoals een reismand met een handdoek eroverheen. In de pauze moeten de konijnen de mogelijkheid hebben om te kunnen foerageren. Als professional is het belangrijk om te weten hoeveel het konijn herstelt in de pauze. Aan de hand hiervan kan de pauze ook korter worden gemaakt. Daarnaast werd er in het interview de kritische opmerking gemaakt in hoeverre het verstandig is een lange pauze te houden als het konijn slecht herstelt in deze pauzes, omdat het dier dan langer in stress is. Er zou dan ook kritisch gekeken moeten worden naar de geschiktheid van dat konijn.

Frequentie

In het expertinterview werd aangegeven dat wanneer een konijn deelneemt aan een intensieve interventie, het konijn één à twee keer per week kan worden ingezet. Intensieve interventies zijn interventies waarbij het konijn wordt vervoerd, op schoot wordt gezet of ermee wordt gespeeld. Factoren die een interventie intensief maken, zijn:

- Meerder cliënten die deelnemen aan de interventie.
- Veel omgevingsgeluiden.
- Niet kunnen schuilen.

- Een vreemde omgeving.
- Wanneer het konijn vervoerd moet worden.
- Contact met vreemde mensen of dieren.

Wanneer de interventies minder intensief zijn, kan een konijn vaker worden ingezet. Dit zijn interventies zoals het observeren van de konijnen in hun eigen verblijf of het konijn te aaien. Een interventie wordt ook minder intensief wanneer de cliënten één voor één naar de konijnen toekomen voor contact of het observeren.

Het verschonen van het verblijf kan ook als een interventie worden gezien; ook hier is de intensiviteit afhankelijk van de bovenstaande factoren (Buring & Bruins, 2013).

Wanneer er alleen minder intensieve interventies gehouden worden mag het konijn vijf keer per week worden ingezet (Ophorst & Ruis, 2014).

Religie en cultuur

Door een religieuze of culturele achtergrond kunnen cliënten een andere visie op dieren hebben dan mensen met een andere achtergrond. Dit kan de manier waarop er met dieren omgegaan wordt beïnvloeden. Een professional moet hiervan op de hoogte zijn (IAHAIO, 2018). Het konijn wordt vaak gezien in oude mythes en rituelen van bijvoorbeeld de Grieken & Romeinen, maar ook in het oude China, Japan, Egypte en in de inheemse Amerikaanse cultuur komt het konijn vaak voor. Veel voorkomende thema's in deze verhalen zijn seksualiteit, lust, vruchtbaarheid, maagdelijkheid, onschuld en vrouwelijkheid. Ook de maan komt hier vaak in voor. Tegenwoordig heeft het konijn nog steeds een complexe rol in de maatschappij. Al keren deze oude thema's tegenwoordig wel terug in films, de literatuur of in de kunst (Davis & DeMello, 2003). In westerse culturen heeft het konijn een dubbele status als huisdier, maar tegelijkertijd ook als vee, een proefdier, ongedierte of een jachtdier. In het jodendom zijn konijnen onreine dieren, waardoor ze niet gegeten mogen worden (Mazzucchelli, 2018).

Dier-dierinteracties

Konijnen met andere konijnen

Konijnen zijn het meest gelukkig als ze gehouden worden met andere konijnen. Ze zouden dan ook altijd in paren of groepen gehouden moeten worden (Buseth & Saunders, 2014). De konijnendeskundige gaf aan in het expertinterview dat konijnen het beste in paren kunnen worden gehouden met een konijn van het andere geslacht. Hierbij is het ook beter als beide konijnen gecastreerd zijn.

Konijnen zijn sociale dieren en daarom moeten er minstens twee konijnen aanwezig zijn tijdens een interventie (Loukaki, 2017). Daarnaast zijn konijnen minder angstig wanneer ze met een soortgenoot zijn, zoals wordt vermeld in het expertinterview.

Konijnen zijn erg territoriale dieren, daarom moet het koppelen van konijnen met zorg gebeuren. De introductie moet daarom op neutraal gebied plaatsvinden. Om deze reden moeten de konijnen die gekoppeld zijn samen op pad naar een verzorgingstehuis of dierenarts. Wanneer dit niet gebeurt, kan het zijn dat de andere konijnen bij terugkomst een conflict starten door de onbekende geuren (Buseth & Saunders, 2014).

Konijnen en andere dieren

Andere vreemde dieren kunnen afleidend of beangstigend zijn voor het konijn. Direct of indirect contact met deze dieren zou daarom moeten worden vermeden (Loukaki et al., 2017).

Dier-omgeving

Verrijking

Het toevoegen van omgevingsverrijking aan het verblijf van een konijn kan helpen om beter het konijn tegemoet te komen in zijn natuurlijke behoeftes (El-Sabrou et al., 2024). Verrijking in het verblijf van een konijn vermindert het stereotype gedrag en bevordert de natuurlijke gedragingen van het konijn (Loukaki et al., 2017). Konijnen die vaker verrijking kregen, blijken ook minder angstig te zijn en sneller op onderzoek te gaan (Buseth & Saunders, 2014).

Verrijking kan gegeven worden in de vorm van fysieke en sociale stimuli, zoals: speelgoed, spiegels, tunnels of takken (El-Sabrou et al., 2024). De mogelijkheid tot graven is een belangrijke verrijking. Bij gebrek aan graafopties kan er stereotype gedrag ontstaan. Het graven zorgt ook voor natuurlijke afslijting van de nagels. Graafmogelijkheden kunnen worden aangeboden via aarde en zand, maar voldoende hooi en stro kan ook voldoen (Ophorst & Ruis, 2014).

Mentale staat

De mentale staat is het resultaat van positieve en negatieve ervaringen die te koppelen zijn aan de vorige vier domeinen (voeding, gezondheid, omgeving en gedragsinteracties). Voorbeelden van negatieve ervaringen zijn: dorst, ondervoeding, hittestress, pijn, frustratie of hulpeloosheid. Positieve ervaringen die invloed op de mentale staat hebben zijn: genieten van verschillende voedselbronnen, comfortabele omgeving, een gezond en functionerend lichaam of het kunnen vertonen van sociaal gedrag. De mentale staat zegt iets over het welzijnsstatus van het konijn (Mellor, 2017).

Gedragingen die houdingen, geluiden of uiterlijkheden van het dier omvatten, kunnen worden gebruikt om conclusies te trekken over de gemoedstoestand van het konijn. Dit kan vervolgens weer worden gebruikt om een beeld te krijgen van de mentale staat van het konijn (Mellor, 2017).

Gemoedstoestand konijn

De gemoedstoestand is af te lezen aan het gedrag dat vertoond wordt. Een ontspannen en/of blij konijn zal de volgende gedragingen laten zien

- Binky: Het konijn rent en maakt sprongen waarbij de achterkant van het konijn een andere kant opgegooid wordt.
- Bunny flop: het konijn laat zich omvallen op zijn zij, waarna hij in een ontspannende houding blijft liggen.
- Zichzelf of andere konijnen likken. (In grote overmaat, kan dit een signaal van stress zijn.)
- Languit liggen
- Zacht tandenknarsen.
- Gooien met voorwerpen (Van Dijk & Stroot, 2019).

Chronische stress wordt meestal veroorzaakt door verkeerde huisvesting en verzorging (Buseth & Saunders, 2014). Signalen van chronische stress kunnen zijn:

- Agressiviteit.
- Depressieve staat, te herkennen aan de stereotype gedragingen. Andere signalen zijn het vertonen van minder foerageergedrag en verminderd sociaal gedrag (Schepers et al., 2009).
- Stereotype gedrag zoals:
 - o Knagen aan niet eetbare objecten zoals de tralies van een hok.
 - o Dezelfde rondjes lopen.
 - o Plukken van de eigen vacht.
 - o Paniekerig graven (Buseth & Saunders, 2014).
- Overmatig likken. Wanneer dit gebeurt kunnen er kale plekken ontstaan in de vacht (Van Der Burgt, 2023).

Acute stress ontstaat als er voor het dier een bijzondere situatie is. Acute stress is vaker te herkennen aan de volgende signalen is (Buseth & Saunders, 2014). De signalen van chronische en acute stress kunnen door elkaar heen lopen.

- Vlucht gedrag.
- Bevriezen.
- Tandknarsen.
- Lage houding met Oren in de nek.
- Bolle ogen.

- Snelle ademhaling.
- Niezen gecombineerd met het schudden van de kop
- Tongelen (de tong snel in en uit de bek halen).
- Stampen met de achterpoten.
- Poot heffen, een van de voorpoten staat niet op de grond.
- Schudden van het lichaam of de kop.
- Graven op niet graafbare ondergronden (Van Dijk & Stroot, 2019).

Doordat konijnen prooidieren zijn, zijn ze goed in het verbergen van hun pijn. Dit maakt het lastig voor ons en roofdieren om zwakke dieren te herkennen (Součková et al., 2023).

Signalen bij konijnen die kunnen wijzen op pijn zijn:

- Inactiviteit
- Verminderde reactie op de omgeving
- Gespannen houding
- Buik tegen de grond aan gedrukt
- Oren plat in de nek
- (Half) dichte ogen
- Gebrek aan zelfzorg
- Niet willen eten of verminderde interesse in voeding
- Schreeuwen of tandenknarsen
- Agressiviteit

Deze signalen worden lang niet altijd zo groot vertoond zoals ze hier beschreven staan. Pas bij ernstige pijn zullen deze signalen duidelijk te zien zijn. Om pijn eerder te signaleren is het daarom belangrijk dat de professional de konijnen goed kent en kleine signalen oppikt (Benato et al., 2021).

Stoppen

Uit het interview met de expert blijkt dat zij van mening is dat konijnen vrijwel altijd tekenen van stress vertonen tijdens een interventie. Het is aan de professional om te beoordelen in hoeverre deze stress acceptabel is. In de richtlijnen van IAHAIO (2021) wordt aangehaald dat wanneer stress erger wordt of niet afdaalt het konijn uit de interventie moet worden gehaald. De activiteit moet gelijk gestopt worden als het konijn bevriest of agressief wordt van angst (Loukaki et al., 2017).

De professional

Verantwoordelijkheden tegenover het konijn

Wanneer men konijnen houdt, is het belangrijk dat er het gehele jaar een goede huisvesting en verzorging mogelijk is. Er moet worden nagedacht over de beschikbare ruimte, temperatuur, lichtniveau en de drukte in de ruimte. Ook moet er altijd voldoende hooi en vers water beschikbaar zijn. Ook wanneer het gebouw tijdelijk niet gebruikt wordt bijvoorbeeld in de weekenden. Dit vraagt om duidelijke afspraken onder het personeel (IAHAIO, 2021).

Wanneer de konijnen gehouden worden op een school of zorginstelling zouden er meerdere mensen uit het personeel een training moeten krijgen over het verzorgen en handelen van de dieren. Deze groep mensen moet groot genoeg zijn om de verantwoordelijkheid voor de dieren te kunnen nemen, ook in gevallen van ziekte of vertrekkend personeel. Er zou altijd een professional moeten zijn die de eindverantwoordelijkheid neemt voor het welzijn en de veiligheid van mens en dier (IAHAIO, 2021).

De professional is verantwoordelijk voor de dieren dit houdt ook in dat er een plan ligt wat er met dieren gebeurt wanneer zij niet (meer) geschikt zijn om te werken. In dit plan moet worden opgenomen wanneer een dier met (vervroegd) pensioen gaat en hoe dit pensioen eruit zal zien (IAHAIO, 2021).

De professional dient alleen te werken met dieren waarvan hij of zij kennis heeft over de risico's en transmissie van zoönose, het herkennen van pijn, het juist handelen bij gezondheidsproblemen en over de welzijnsbehoeften van de konijnen. Een professional zou signalen van stress en ongemak moeten herkennen bij zijn dieren (Fine, 2019) & (IAHAIO, 2018). Een professional kan hierdoor sneller en adequater optreden, wat vervolgens kan leiden tot minder stress bij de dieren (Loukaki et al., 2017). Hiervoor moet de professional objectief kunnen kijken naar de stressgedragingen, hierbij is het van belang om de relatie tussen fysiologische processen en gedragsuitdrukkingen en –relaties te begrijpen (Součková et al., 2023).

Daarnaast werkt het voor het konijn stressverlagend wanneer er positief contact is met vertrouwde mensen tijdens de interventie (Loukaki et al., 2017).

Als professional ben je verantwoordelijk voor de cliënt en de dieren. Het is daarom ook de verantwoordelijkheid van de professional om het dier uit stressvolle situaties te halen (Fine, 2019).

Voor het managen van een interventie zou het advies van een deskundige op het gebied van konijnen en hun gedrag in overweging kunnen worden genomen (IAHAIO, 2021).

Verantwoordelijkheden tegenover de cliënt

De professional moet begrijpen wat de behoeftes zijn van de doelgroep waarmee hij of zij gaat werken. De professional moet begrijpen wat de behoeftes zijn van de doelgroep waarmee gewerkt gaat worden. Er moet altijd iemand aanwezig zijn die een cursus of opleiding heeft gedaan voor de zorg van de cliënt (IAHAIO, 2018).

De professional is verantwoordelijk voor de veiligheid. Om eventuele risico's in de activiteit te verminderen moet de professional op de hoogte zijn van eventuele allergieën bij cliënten (IAHAIO, 2018).

In de ideale situatie zijn er meerdere mensen mee om de interventie te begeleiden. In deze setting is er een professional die zich kan richten op het welzijn van het konijn en een begeleider die zijn aandacht kan richten op de cliënt (IAHAIO, 2021).

Om het welzijn en de veiligheid te waarborgen zou altijd supervisie moeten zijn als een cliënt samen is met het dier (IAHAIO, 2018).

Na de interventie moet iedereen die deelgenomen heeft aan de activiteit zijn of haar handen wassen met water en zeep (Brelsford et al., 2020).

Wat er met een dier gebeurt wanneer het met pensioen gaat of komt te overlijden, dient indien mogelijk met de cliënt besproken te kunnen worden (IAHAIO, 2021).

De cliënt

De interventie

Een animal-assisted intervention wordt uitgevoerd om iets voor een cliënt te kunnen betekenen. De interventie zou daarom moeten aansluiten bij de behoeftes van de cliënt. Er zou kritische gekeken moeten worden of het inzetten van een dier de beste keuze is, of dat er andere vormen van hulpverlening zijn die net zo goed kunnen werken. Voor een efficiënte interventie is er een verbinding of klik nodig tussen de cliënt. Het natuurlijke gedrag en de behoeftes van het konijn zouden moeten aansluiten bij de interventie die de cliënt nodig heeft (Fine, 2019)

Aan het begin van de interventie moet op passend niveau de natuurlijke behoeftes en gedragingen van het konijn uitgelegd worden aan de cliënten, zodat de cliënten weten op welke correcte manieren ze het dier kunnen benaderen. En dat het konijn weg kan lopen/gaan schuilen (Loukaki et al., 2017).

Geschiktheid van de cliënt

Niet elke cliënt is geschikt om deel te nemen aan een interventie met konijnen. De professional moet met de verzorgers, ouders en/of leerkrachten en indien mogelijk met de cliënt zelf afstemmen in hoeverre de cliënt geschikt is voor de interventie (Shelton et al., 2011). Konijnen zouden vooral ingezet moeten worden bij cliënten die veilig en rustig met de dieren om kunnen gaan. Cliënten met een geschiedenis van dierenmishandeling of ruwe omgang met de dieren zouden niet betrokken moeten worden bij een interventie met dieren, evenals mensen die besmet zijn met een zoönose (IAHAIO, 2021). Verdere overwegingen om de geschiktheid van de cliënt te bepalen zijn:

- De kans op onverwachte bewegingen en of (luide) geluiden.
- Allergieën.
- Gedragsproblemen.
- Alcohol en drugsgebruik.
- Het vermogen om te leren en aanwijzingen op te volgen.
- Psychische aandoeningen waarbij de cliënt niet meer bewust van zijn omgeving is.
- Risico op het krijgen van een zoönose
- Kinderen
- Ouderen
- Zwangere vrouwen
- Mensen met een verzwakt immuunsysteem

Of een cliënt geschikt is hangt af van de ernst van het risico en de opstelling van de interventie (Fine, 2019).

4. Bronnenlijst

- Abioja, M., Johnson, T., Metwally, K., Farghly, M., Mahrose, K. M., & ISB. (2021). Environmental heat stress in rabbits: implications and ameliorations. In *International Journal of Biometeorology* (Vol. 66, pp. 1–11) [Review]. <https://doi.org/10.1007/s00484-021-02191-0>
- Adji, A. V., Pedersen, A. Ø., & Agyekum, A. K. (2022). Obesity in pet rabbits (*Oryctolagus cuniculus*): A narrative review. *Journal of Exotic Pet Medicine*, 41, 30–37. <https://doi.org/10.1053/j.jepm.2022.02.003>
- Benato, L., Murrell, J., Knowles, T. G., & Rooney, N. J. (2021). Development of the Bristol Rabbit Pain Scale (BRPS): A multidimensional composite pain scale specific to rabbits (*Oryctolagus cuniculus*). *PLoS ONE*, 16(6), e0252417. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0252417>
- Bradbury, A. G., & Dickens, G. J. E. (2016). Appropriate handling of pet rabbits: a literature review. *Journal of Small Animal Practice*, 57(10), 503–509. <https://doi.org/10.1111/jsap.12549>
- Brelsford, V. L., Dimolareva, M., Gee, N. R., & Meints, K. (2020). Best Practice Standards in Animal-Assisted Interventions: How the LEAD Risk Assessment Tool can help. *Animals*, 10(6), 974. <https://doi.org/10.3390/ani10060974>
- Buring, R., & Bruins, R. (2013). *Konijnen in de zorg: Een onderzoek naar welzijnsknelpunten bij konijnen ingezet in zorgsituaties* [hbo-afstudeeropdracht]. Van Hall Larenstein.
- Buseth, M. E., & Saunders, R. A. (2014). Rabbit behaviour, health and care. In *CABI eBooks*. <https://doi.org/10.1079/9781780641904.0000>
- De La Fuente, J., Díaz, M., Ibáñez, M., & De Chavarri, E. G. (2007). Physiological response of rabbits to heat, cold, noise and mixing in the context of transport. *Animal Welfare*, 16(1), 41–47. <https://doi.org/10.1017/s0962728600030918>
- DeNijnerij. (n.d.). *Bijscholing medewerkers kinder-of zorgboerderij*. De Nijnerij. Retrieved May 8, 2025, from <https://denijnerij.nl/bijscholing-medewerkers-kinder-of-zorgboerderij/>
- Diana, M. P., Roekmijati, W. S., & Suyud, W. U. (2018). Why it is often underestimated: Historical Study of Ammonia Gas Exposure Impacts towards Human Health. *E3S Web of Conferences*, 73, 06003. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/20187306003>
- Dibevo. (2023). *Huisdieren in Nederland*. <https://dibevo.nl/kenniscentrum/huisdieren-in-nederland>
- E. Davis, S., & DeMello, M. (2003). Stories rabbits tell: A Natural and Cultural History of a Misunderstood Creature. In *Google Books*. Lantern Books. https://books.google.nl/books?hl=nl&lr=&id=ZCS5yfJ7NAEC&oi=fnd&pg=PR7&dq=rabbit+in+different+cultures&ots=X6fWHjLdft&sig=CrCrt602E3uH7zpV3MLi6IRm-l&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Farghly MFA, Mahrose KM, Peris SI, Abou-Kassem DE, Metwally KA, Abougabal MS, Abd El-Aziz A (2021) Effects of lighting source as an environmental strategy for heat stress amelioration in growing Californian rabbits during summer season. *Anim Biotechnol*. <https://doi.org/10.1080/10495398.2021.1895186>
- Fine, A. H. (2019). *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Practice* (5de editie). Elsevier.

- Glenk, L. (2024). Trends in Animal Welfare Research in Animal-Assisted Interventions. In *Elsevier eBooks* (pp. 235–248). <https://doi.org/10.1016/b978-0-443-22346-4.15004-8>
- Gosch, S. (2021). Survey on the use, housing, training, and management of horses in animal-assisted interventions and on owners' attitudes. <https://phaidra.vetmeduni.ac.at/api/object/o:2322/download>
- Hassink, J., De Bruin, S., Berget, B., & Elings, M. (2017). Exploring the Role of Farm Animals in Providing Care at Care Farms. *Animals*, 7(12), 45. <https://doi.org/10.3390/ani7060045>
- IAHAIO. (2018). *IAHAIO WHITE PAPER*. <https://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2021/01/iahaio-white-paper-2018-english.pdf>
- IAHAIO. (2021). *IAHAIO international guidelines on care, training and welfare requirements for small animals in animal-assisted interventions*. <https://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2021/09/for-publication-small-animal-care-and-welfare-in-aai-1.pdf>
- Keating, S. C. J., Thomas, A. A., Flecknell, P. A., & Leach, M. C. (2012). Evaluation of EMLA Cream for Preventing Pain during Tattooing of Rabbits: Changes in Physiological, Behavioural and Facial Expression Responses. *PLoS ONE*, 7(9), e44437. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0044437>
- LICG. (2020). Houd uw konijn gezond. LICG.
- LICG. (2022). LICG HUISDIERENBIJSLUITER: DE HANDLEIDING VOOR HET HOUDEN VAN HUISDIEREN - Serie zoogdieren - Konijn - *Oryctolagus cuniculus*. In *LICG* (pp. 2–3) [Book]. Retrieved March 26, 2025, from https://www.licg.nl/media/5312/konijn_bijsluiter6_53t.pdf
- LICG (2024) Optillen van een konijn https://www.licg.nl/media/5910/konijnen_hanteren6_1t.pdf
- Loukaki, K., Koukoutsakis, P., & Kostomitsopoulos, N. (2017). Animal welfare issues on the use of rabbits in an animal assisted therapy program for children. *Journal of the Hellenic Veterinary Medical Society*, 61(3), 220. <https://doi.org/10.12681/jhvms.14889>
- Mayer, J., Brown, S., & Mitchell, M. A. (2017). Survey to investigate owners' perceptions and experiences of pet rabbit husbandry and health. *Journal of Exotic Pet Medicine*, 26(2), 123–131. <https://doi.org/10.1053/j.jepm.2017.01.021>
- Mazzucchelli, F. (2018). The birth of a pet? the rabbit. In *Biosemiotics/Biosemiotics. Bookseries* (pp. 103–118). https://doi.org/10.1007/978-3-319-72992-3_8
- Mellor, D. (2017). Operational details of the five domains model and its key applications to the assessment and management of animal welfare. *Animals*, 7(8), 60. <https://doi.org/10.3390/ani7080060>
- Meredith, A. (2012). Is obesity a problem in pet rabbits? *Veterinary Record*, 171(8), 192–193. <https://doi.org/10.1136/vr.e5648>
- Meredith, A. L., & Prebble, J. L. (2017). Impact of diet on faecal output and caecotroph consumption in rabbits. *Journal of Small Animal Practice*, 58(3), 139–145. <https://doi.org/10.1111/jsap.12620>

- Molnár, M., Iváncsik, R., DiBlasio, B., & Nagy, I. (2019). Examining the effects of Rabbit-Assisted interventions in the classroom environment. *Animals*, 10(1), 26.
<https://doi.org/10.3390/ani10010026>
- Moreno-Grúa, E., Pérez-Fuentes, S., Viana, D., Cardells, J., Lizana, V., Aguiló, J., Selva, L., & Corpa, J. M. (2020). Marked Presence of Methicillin-Resistant *Staphylococcus aureus* in Wild Lagomorphs in Valencia, Spain. *Animals*, 10(7), 1109.
<https://doi.org/10.3390/ani10071109>
- Muntz, B. (2014). *High five met je konijn: verzorgen, opvoeden, trainen, spelen*. (N, De Rooij, Red.) Animal Academy.
- Murthy, R., Bearman, G., Brown, S., Bryant, K., Chinn, R., Hewlett, A., ... & Weber, D. J. (2015). Animals in healthcare facilities: recommendations to minimize potential risks. *infection control & hospital epidemiology*, 36(5), 495-516.
- Nielsen, S. S., Alvarez, J., Bicout, D. J., Calistri, P., Canali, E., Drewe, J. A., Garin-Bastuji, B., Rojas, J. L. G., Schmidt, C. G., Herskin, M., Michel, V., Chueca, M. Á. M., Padalino, B., Roberts, H. C., Spooler, H., Stahl, K., Viltrop, A., Winckler, C., Mitchell, M., . . . Velarde, A. (2022). Welfare of domestic birds and rabbits transported in containers. *EFSA Journal*, 20(9).
<https://doi.org/10.2903/j.efsa.2022.7441>
- Ophorst, S., & Ruis, M. (2014). *Handboek Dieren in de Zorg*. Het Ontwikkelcentrum.
- Peralta, J. M., & Fine, A. H. (2021). *The Welfare of Animals in Animal-Assisted Interventions*. In Springer eBooks. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-69587-3>
- Prebble, J. L., Langford, F. M., Shaw, D. J., & Meredith, A. L. (2015). The effect of four different feeding regimes on rabbit behaviour. *Applied Animal Behaviour Science*, 169, 86–92. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2015.05.003>
- RSPCA., (2025). Rabbit body condition scoring chart. RSPCA knowledgebase. Geraadpleegd op 5-05-2025, van <https://kb.rspca.org.au/knowledge-base/how-do-i-care-for-my-rabbits/#what-does-a-healthy-rabbit-look-like>
- Schepers, F., Koene, P., & Beerda, B. (2009). Welfare assessment in pet rabbits. *Animal Welfare*, 18(4), 477–485. <https://doi.org/10.1017/s0962728600000890>
- S.D. Gosling, V.S. Kwan, O.P. John. A dog's got personality: a cross-species comparative approach to personality judgments in dogs and humans *J. Pers. Soc. Psychol.*, 85 (2003), pp. 1161-1169, [10.1037/0022-3514.85.6.1161](https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.6.1161)
- Shelton, L. S., Leeman, M., & O'Hara, C. (2011). Introduction to Animal Assisted Therapy in Counseling. Geraadpleegd van https://www.researchgate.net/publication/324418612_Introduction_to_Animal_Assisted_Therapy_in_Counseling.
- Součková, M., Příbylová, L., Jurčová, L., & Chaloupková, H. (2023). Behavioural reactions of rabbits during AAI sessions. *Applied Animal Behaviour Science*, 262, 105908.
<https://doi.org/10.1016/j.applanim.2023.105908>
- Stichting PADA Nederland. (n.d.). *Home*. Stichting Pada Nederland. Retrieved May 12, 2025, from <https://www.pada-nederland.com/>

Suba-Bokodi, É.; Nagy, I.; Molnár, M. (2022). Changes in the Stress Tolerance of Dwarf Rabbits in Animal Assisted Interventions. *Appl. Sci.*, 12, 6979.
<https://doi.org/10.3390/app12146979>

Suba-Bokodi, É., Nagy, I., & Molnár, M. (2024). The impact of transportation on the cortisol level of dwarf rabbits bred to Animal-Assisted interventions. *Animals*, 14(5), 664.
<https://doi.org/10.3390/ani14050664>

Svartberg, K. (2022). *A possible basis for personality in dogs: Individual differences in affective predispositions. Applied Animal Behaviour Science*, 255, 105740.
<https://doi.org/10.1016/j.applanim.2022.105740>

Tierärztliche Vereinigung für Tierschutz e.V., 2011, 'Nutzung von Tieren im sozialen Einsatz'

Toth, L. A. (2015). The influence of the cage environment on rodent physiology and behavior: Implications for reproducibility of pre-clinical rodent research. *Experimental Neurology*, 270, 72–77. <https://doi.org/10.1016/j.expneurol.2015.04.010>

Townsend, L., & Gee, N. R. (2021). *Recognizing and mitigating canine stress during animal assisted interventions. Veterinary Sciences*, 8(11), 254.

Van Der Burgt, M. (2023, November 10). *Overmatig likken - Marieke van der Burgt*. Marieke Van Der Burgt. <https://www.mariekevanderburgt.nl/overmatig-likken/>

Van Dijk, E., & Stroot, Y. (2019). *Dieren in de klas* [Afstudeeronderzoek]. Van Hall Larenstein.

Bijlage I: minimale afmetingen van het konijnen verblijf

Tabel 1

Aanbevolen maten voor huisvesting in basisverblijf met daarnaast beperkte toegang (meerdere uren per dag) tot een ren of loslopen (Zowel bij binnen- als buitenhuisvesting)

2 konijnen waarvan de grootste een:	Minimale maat basisverblijf (l x b x h) *	Minimale maat per etage**	Minimale maat ren of losloopruimte
Dwergkonijn (tot 1,7 kg)	160 x 60 x 50	120 x 70 x 50	4 m ²
Klein konijn (1,7 tot 3 kg)	220 x 80 x 60	165 x 80 x 60	5 m ²
Middelgroot konijn (3 tot 5 kg)	250 x 90 x 70	190 x 90 x 70	6 m ²
Groot konijn (5 kg en groter)	300 x 100 x 80 (maat voor 5 kg***)	Niet aangeraden	7 m ² ***

* Bij buitenhuisvesting is een deel van het basisverblijf nachthok, dus water- en winddicht. De rest van het hok is tenminste aan drie kanten dicht, heeft een dak en een vaste, dichte bodem.

** Aangepaste oppervlakte als een verblijf met etages gebruikt wordt (niet geschikt voor oude konijnen, grote konijnen of konijnen die moeilijk lopen).

*** Voor elke kilo meer: 25 cm langer en 5 cm hoger, ren 1 m² groter.

LEAN LIBRARY

Noot. Herdrukt van 'Huisdierbijsluiter konijn', door LICG, 2022. Geraadpleegd van <https://www.licg.nl/konijnen-en-knaagdieren/konijn/>

Tabel 2

Aanbevolen maten voor huisvesting met continue toegang tot een ren of loslopen

Noot. Herdrukt van 'Huisdierbijsluiter konijn', door LICG, 2022. Geraadpleegd van <https://www.licg.nl/konijnen-en-knaagdieren/konijn/>

2 konijnen waarvan de grootste een:	Minimale maat basisverblijf (l x b x h) *	Minimale maat totale verblijf (basisverblijf + ren)
Dwergkonijn (tot 1,7 kg)	120 x 60 x 50	5 m ²
Klein konijn (1,7 tot 3 kg)	160 x 80 x 60	7 m ²
Middelgroot konijn (3 tot 5 kg)	180 x 90 x 70	8,5 m ²
Groot konijn (5 kg en groter)	210 x 100 x 80 (maat voor 5 kg**)	10 m ² **

* Bij buitenhuisvesting: een deel is nachthok, dus water- en winddicht. De rest van het hok is tenminste aan drie kanten dicht, heeft een dak en een vaste, dichte bodem. Bij een hok met als onder-etage een ren-gedeelte geldt de aanbevolen maat voor elke etage afzonderlijk.

Bij binnenhuisvesting: een hok/kooi als basisverblijf is niet nodig (wel mogelijk), wel moeten er schuilplaatsen zijn. Houd de maten aan voor het totale verblijf zoals aangegeven in de laatste kolom.

** Voor elke kilo meer: 15 cm langer en 5 cm hoger, ren 1 m² groter.